

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ & ΤΟ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΕΝΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΗ.

Του Βασίλη Κυρατζόπουλου.

Στις 24/7/2020 δεν έκρουσαν πένθιμα οι καμπάνες στην πρωτεύουσα του νομού που κατοικώ τα τελευταία χρόνια. Στην πόλη που φημίζεται για το πλήθος των προσκυνημάτων της, στην πόλη που καθημερινά 7:30 το πρωί ηχούν δεκάδες καμπάνες, ως μία κακή συμφωνία, υπενθυμίζοντας στο ποιόνιο το “δος ημίν σήμερον”, την Παρασκευή 24/7 παραβλέφθηκε από κάποιους το “άφες ημίν”, “και μη εισενέγκης ημάς εις πειρασμόν”. Το γεγονός αυτό προκάλεσε πολλά ερωτήματα:

Ποιος παράγοντας ώθησε το Μητροπολίτη να προβεί σ’ αυτή την απόφαση; Είχε συμβάλει σ’ αυτό και η πολιτική διοίκηση της περιοχής;

Ποιο ήταν το βαθύτερο μήνυμα της πένθιμης κρούσης των καμπάνων;
Ενημερώθηκε το ποιόνιο;

Τι υπενθύμιζε στον Ελληνορθόδοξο Χριστιανό;

Τι υπενθύμιζε στο Δυτικό Κόσμο;

Οι Μετατροπές.

α) 1204-1261.

Όπως διαπιστώνεται από τον Πίνακα Ι, ο Ναός της Αγίας του Θεού Σοφίας έχει υποστεί αρκετές μεταβολές σε ότι αφορά τη χρήση του. Όμως όπως έχουν καταγράψει οι χρονογράφοι, τη μεγαλύτερη ζημιά και βανδαλισμούς έχει υποστεί, κατά την διάρκεια της Δ΄ Σταυροφορίας από τους “Miles Christi” (Στρατός του Χριστού).

Όπως αναφέρει ο Μητροπολίτης Αθηνών Άγιος Μιχαήλ Χωνιάτης ή Ακομινάτος (γ.1138-θ. 1222): “Η καταστροφή και η κλοπή που συνέβησαν από τους Σταυροφόρους ήταν η μεγαλύτερη απώλεια στον πολιτισμό από ό,τι σχεδόν είχε συμβεί στη Ρουμανία κατά τη διάρκεια των Σκοτεινών Εποχών” συμπληρώνοντας “Νωρίτερα, τα γαϊδουράκια θα καταλάβουν την αρμονία της λύρας και τα σκαθάρια της κοπριάς θα απολαμβάνουν τα αρώματα από ό,τι οι Λατίνοι εκτιμούν την αρμονία...” [1] . Ο Αγ. Ακομινάτος με τα προαναφερόμενα δεν χαρακτήριζε τους μισθοφόρους του Enrico Dandolo (1192-1205), που για να εισπράξουν τα “ταγμένα” με τα πολεμικά τους σύνεργα ξήλωσαν από τα τοιχώματα τον θησαυρό του Ναού, αλλά την κοινωνική τάξη του Dandolo!

Όταν οι Σταυροφόροι κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη το 1204, εκτός της μετατροπής του Ναού σε Ρωμαιοκαθολικό, εγκαταστάθηκε στην Πόλη και Λατίνος Πατριάρχης. Με το γεγονός αυτό, που φυσικά, εξόργισε τους Ρωμιούς και όλες τις Ορθόδοξες Εκκλησίες, αποδυναμώθηκε και ο Ορθόδοξος κόσμος κατά της απειλής των Τουρκικών φυλών. Όταν η Κωνσταντινούπολη ανακτήθηκε από τους Παλαιολόγους, ο Λατίνος Πατριάρχης διέφυγε στη Ρώμη και το “εν εξορία” Λατινικό Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης συνέχισε να λειτουργεί μέχρι να χηρευσει το 1948. Ο θεσμός καταργήθηκε επισήμως το 1965, με μερικά άλλα Λατινικά Πατριαρχεία. Σίγουρα ως μέρος της οικουμενικής συμφιλίωσης του Πάπα Παύλου Στ΄ (1963-1978) με τον Οικουμενικό Πατριάρχη Αθηναγόρα Α΄ (1948-1972).

Εκτός από την θανάσιμη αντιπαράθεση της Βυζαντινής Αυτοκρατορικής δυναστείας των “Αγγέλων”, όπου διαπιστώνουμε ότι στο βωμό του σφετερισμού επί αιώνες στην Κωνσταντινούπολη υπήρξαν άτομα που μίσησαν το “είναι” τους, είναι άξιο διερεύνησης το τί ώθησε τον “Στρατό του Χριστού” να καταστρέφει πόλεις που είχαν σηκώσει τον Τίμιο Σταυρό και να δολοφονεί άμαχο Χριστιανικό πληθυσμό.

Όταν τον 11^ο αι. οι Ενετοί αναλαμβάνουν τη φύλαξη των Δυτικών παραλίων της Χερσονήσου του Αίμου από τις Νορμανδικές επιδρομές, τους παραχωρούνται προνόμια [2] με τα οποία πλούτισαν και απέκτησαν τον αποκλειστικό έλεγχο του θαλάσσιου εμπορίου της Ανατολικής Μεσογείου, στην οποία κατέληγαν οι δρόμοι μεταξιού, μπαχαριού και των προσκυνητών. Τέλη του 12^{ου} αι., με τα πλεούμενα και την υψηλή γνώση ναυσιπλοΐας που διαθέτουν, θα κερδίσουν την εύνοια και των Αραβικών και Τουρκικών φυλών που έχουν κατακλύσει τη Συρία και την Αίγυπτο. Έτσι συνέχισαν να πλουτίζουν...

Μετά τη μάχη του Μυριοκέφαλου (1176) και την κατάκτηση των Ιεροσολύμων (1187) από τουρκικές φυλές, η Δύση αρχίζει να διαισθάνεται έντονα την “Ισλαμική απειλή”. Έτσι ο Πάπας Innocent Γ’ (Ιννοκέντιος Γ’, 1198-1216) επτά μήνες μετά την εκλογή του κήρυξε τη Σταυροφορία και κάλεσε τους Σταυροφόρους το Μάρτιο του 1199 να συγκεντρωθούν [3] στα παράλια της Αδριατικής. Όμως την περίοδο εκείνη:

- Η κεντρική εξουσία της Γαλλίας λόγω “φορολογικών υποθέσεων” βρίσκονταν σε εμπόλεμη κατάσταση με την δυναστεία Plantagenet του φέουδου Ανζου (1154-1259), που είχε δυναμώσει τόσο, ούτως ώστε ήλεγχε την Βορειοδυτική Γαλλία, την Αγγλία και τμήμα της Ουαλίας.

- Στην αιώνια αντιπαράθεση Γερμανικών φυλών με το Βυζάντιο είχαν προστεθεί,

- Οι Γερμανοί ευγενείς που θεωρούσαν υπεύθυνο το Βυζάντιο για τον θάνατο του Frederick Barbarossa (1155-1190), ο οποίος είχε πνιγεί σε ποτάμι της Κιλικίας κατά τη διάρκεια της Γ’ Σταυροφορίας.

- Εγείρουν δικαιώματα λόγω συγγένειας με τη δυναστεία των “Αγγέλων”.

- Είχε ξεκινήσει η σταυροφορία των Χριστιανών Βίκινγκ κατά των ειδωλολατρών Βίκινγκ στη Βαλτική.

Έτσι περίπου από τους 43.000 πολεμιστές που αναμένονταν μόνο οι 11.000 συγκεντρώθηκαν στη Βενετία, οι οποίοι δεν διέθεταν καν τα ναύλα (85.000 αργυρά μάρκα Κολονίας) που θα αποδίδονταν στον Ενετικό στόλο για την μεταφορά τους στην Αίγυπτο. Έτσι οι Ενετοί που δεν επιθυμούσαν να διαταραχθούν οι εμπορικές τους σχέσεις με το Σουλτάνο της Αιγύπτου, έναντι

των ναύλων ωθούν τους Σταυροφόρους κατά των Χριστιανικών πόλεων του Αίμου. Η πορεία αυτή θα καταλήξει στα τείχη της Κωνσταντινούπολης...

β) 1390-1453.

Ο Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος (1391-1425), την περίοδο που κρατούσαν “όμηρος” στο παλάτι του Beyazid Α΄ (1389-1402, Yildirim = Κεραυνός, λόγω της άμεσης μεταφοράς και επίθεσης των στρατευμάτων του) είχε λάβει θέση στην εκστρατεία κατά της Σινώπης μαζί με τα Οσμανικά στρατεύματα, όπου γνώριζε καλά και τις τακτικές πολέμου του Οσμανικού Κράτους (Οσκ) αλλά και τις διαθέσιμες δυνάμεις. Με το θάνατο του Ιωάννη Ε΄ Παλαιολόγου (1341-1391), ο Μανουήλ θα φυγαδευτεί από την αυλή του Beyazid Α΄. Το 1391 ο Beyazid Α΄ θα ξεκινήσει την μακρόχρονη πολιορκία της Κωνσταντινούπολης (μέχρι 1402), με απώτερο σκοπό την κατάκτησή της, μέσω του λιμού που θα προκαλούνταν. Ο Μανουήλ αντιλαμβάνεται ότι για να “ανασάνει” ξανά η Ρωμανία ήταν απαραίτητες οικονομικές και στρατιωτικές ενισχύσεις, που δεν τις διέθετε. Έτσι θα απευθυνθεί στα Ευρωπαϊκά βασίλεια. Ο Ούγγρος βασιλιάς Sigismund (Σιγισμούνδος, 1387-1437) που ηγείτο της νέας Σταυροφορίας, το 1396 θα ηττηθεί στη Νικόπολη (Niğbolu) [4].

Ο Beyazid Α΄ με τις επιτυχείς κατακτήσεις του στην Ανατολία κατά των Ισλαμικών, Τουρκμενικών και Τουρκικών φέουδων, σε μορφή εξορίας θα μεταφέρει Τουρκο-ισλαμικό πληθυσμό (εποίικους), σε Θράκη, Μακεδονία και Βουλγαρία. Η μεταφορά εποίικων στα Βαλκάνια θα συνεχιστεί σ΄ όλη την διάρκεια του 15^{ου} αι [5].

Εφόσον τα Δυτικά στρατεύματα ήταν αδύνατο να προσεγγίσουν την Κωνσταντινούπολη μέσω ξηράς, με την ανωτερότητα κατοχής γνώσεων και θαλάσσιων μέσων, προσπαθούν να διαβούν τα στενά των Δαρδανελίων προς Προποντίδα. Όμως:

- Οι Ενετοί, η ισχυρότερη θαλάσσια δύναμη της Δύσης την περίοδο εκείνη, μετά την ήττα της Νικοπόλεως, προς διαφύλαξη των εμπορικών τους συμφερόντων είχαν ήδη συνθηκολογήσει με τον Beyazid Α΄.
- Ο Πρίγκιπας της Μόσχας Vasily Α΄ Dmitriyevich (1389—1425), θα αρκεστεί να στείλει “Ελεημοσύνη σ΄ εκείνους που ευρίσκοντο πολιορκημένοι από τους Τούρκους, σε κατάσταση ανάγκης και δυστυχίας” [6]
- Οι δε Γερμανοί, που προσπαθούν να αποτάξουν τους Ελβετούς που τους καταδυναστεύουν, ετοιμάζονταν για το πρώτο “Reich” (1438-1458).

Ως λύση δια μέσου της Βενετίας θα προτείνουν το Τουρκο-Ελληνικό ή το Ισλαμο-Ελληνορθόδοξο βασίλειο! [7]

- Με επιστολές προς τους βασιλείς της Αραγωνίας (που κατά την διάρκεια της Λατινοκρατίας ήταν και Δούκες των Αθηνών) ο Μανουήλ μάταια ζητά:

- Από τον Martin (the Older, the Humane, 1395-1410) να του σταλούν τα χρήματα που συγκεντρώθηκαν στην Ιβηρική προς στήριξη της Κωνσταντινούπολης.

- Από τον Ferdinand Α' (1412-1416) να του σταλούν οι δυνάμεις που του υποσχέθηκαν για την άμυνα της Κωνσταντινούπολης.

- Γαλλία και Αγγλία βρίσκονταν σε εμπόλεμη κατάσταση (Εκατονταετής Πόλεμος 1337-1453), όπου “δια μαγείας” θα τερματιστεί, όπως και το πρώτο Reich με την πτώση της Κωνσταντινούπολης.

Μόνο ο Γάλλος βασιλιάς Charles Στ' (Κάρολος Στ', 1380-1422) θα ανταποκριθεί επί της ουσίας και θα αποστείλει 1200 εξοπλισμένους άνδρες υπό τις διαταγές του Στρατάρχη Boucicaut (Jean B' Le Maingre) [8]. Παρ' όλες τις κοινές προσπάθειες, οι δυνάμεις τους δεν ήταν αρκετές για να απελευθερώσουν τα παράλια των στενών και της Προποντίδας. Έτσι το 1399 ο Μανουήλ συνοδευόμενος από κληρικούς, λαϊκούς και τον Boucicaut θα αναχωρήσει προς Βενετία-Παρίσι-Λονδίνο προς αναζήτηση ισχυρής βοήθειας.

Η ανέλπιστα ευκαιρία διάσωσης θα δοθεί από τον αιμοσταγή Μουσουλμάνο ηγέτη Timurlenk (Ταμερλάνος, 1370-1405), δημιουργού της τελευταίας σοβαρής νομαδικής αυτοκρατορίας στην Ασία, οι επιτυχίες του οποίου στηρίζονταν σε τρομοκρατία και αίμα. Τα Μογγολικά και τα συμμαχικά στρατεύματα αυτών τον Ιούλιο του 1404 πλησίον της Άγκυρας θα διαλύσουν τα Οσμανικά στρατεύματα και θα αιχμαλωτίσουν τον Beyazid Α'. Σώθηκαν μόνο όσα μέλη της Οσμανικής δυναστείας και της διοίκησης του Οσκ δραπέτευσαν στη Θράκη. Έτσι οι Μογγόλοι θα κατακτήσουν όλη την Ανατολία. Παρότι ο Timurlenk, με επιστολές θα ενημερώσει για τον θρίαμβό του, τον Charles Στ' και τον Άγγλο βασιλιά του Lancaster, Henry Δ' (1399-1413) [9], αμφότεροι θα αγνοήσουν τις εκκλήσεις του Μανουήλ για το τελευταίο κτύπημα στο Οσκ, που άμεσα είχε επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη από το ταξίδι του στα Δυτικά βασίλεια.

Με την περιοδεία του Μανουήλ στα Δυτικά Ευρωπαϊκά βασίλεια, οι Δυτικοί θα ενημερωθούν για την κατάσταση του Βυζαντίου. Είναι γεγονός ότι μετά τη μάχη της Άγκυρας όταν το μεγαλύτερο τμήμα των Μογγολικών στρατευμάτων επέστρεψαν για να αντιμετωπίσουν τους Κινέζους, εάν Γαλλία, Αγγλία και Γερμανία με ειλικρινή συμμαχία κατηφόριζαν προς Ανατολία, η νέα Σταυροφορία δεν θα απελευθέρωνε μόνο την Κωνσταντινούπολη αλλά θα έφθανε μέχρι στα Ιεροσόλυμα, λόγω του ότι όλες οι ενδιάμεσες δυνάμεις είχαν καταστραφεί με τις επιδρομές του Timurlenk. Όμως το Βυζάντιο αφήνεται στην τύχη του:

Ισλαμική Κωνσταντινούπολη.

Βάσει του εθιμοτυπικού του Ισλάμ: “Οι πόλεις που δεν παραδίδονται προγενέστερα των εχθροπραξιών, μετά την άλωσή τους λεηλατούνται από τους νικητές μαχητές για 3 μέρες και 3 νύχτες”. Με την πτώση της η Κωνσταντινούπολη θα δεχτεί κύμα καταστροφών από πολεμιστές που αναζητούν λάφυρα. Στα λάφυρα συγκαταλέγονταν και οι κάτοικοι που θα επέφεραν εισόδημα στα σκλαβοπάζαρα. Ως προς το cihad [10] , ο αλλόθρησκος εάν δεν εξισλαμίζονταν, ήταν αναλώσιμο προϊόν. Έτσι στην Κωνσταντινούπολη μετά την άλωση θα παραμείνουν περίπου 15.000 κάτοικοι (προ των μαχών ανέρχονταν περίπου στους 60.000). Για ένα αιώνα οι Σουλτάνοι του Οσκ με παροχές ή με βίαια μέσα θα προσπαθήσουν να κατοικηθούν τα άδεια κτήρια της Παλαιάς Κωνσταντινούπολης (εντός των τειχών Πόλη).

Ο Mehmed B' (1451-1481), προ των επιθέσεων είχε δηλώσει ότι όλα τα κτήρια της Κωνσταντινούπολης ως λάφυρα ανήκουν στο Σουλτάνο. Έτσι και ως επιβεβαίωση των κυριαρχικών του δικαιωμάτων επί των Βυζαντινών λαών, ως πρώτη πράξη θα μετατρέψει τη Μητρόπολη των Ελληνορθόδοξων σε Τέμενος. Όμως τι απέγιναν ως προς τον Raymond Janin οι πέρα των 400 [11] και ως προς τον Halûk Şeyşunaroglu οι 1560 Μονές και Ναοί [12] ; Σήμερα “διασώζονται” μόνο 34. Εξ αυτών, οι 28 λειτουργούν ως λατρευτικοί χώροι του Ισλάμ [Κοίτα πίνακα II] [13] , οι 4 ως Ελληνορθόδοξοι Ναοί και 2 βρίσκονται σε διαφορετικό καθεστώς.

Ως Χριστιανοί πρέπει να θρηνήσουμε αυτούς τους χαμένους πολιτισμικούς θησαυρούς; Το γεγονός ότι κάποιοι φρόντισαν να ξεχαστούν από-

δεικνύει ότι έχει περατωθεί και η τελευταία φάση της γενοκτονίας, δηλαδή η εξάλειψη του γεγονός από την ιστορία και από την συνείδηση της ανθρωπότητας.

Με την άλωση 9 λατρευτικοί χώροι των Ελληνορθόδοξων θα μετατραπούν άμεσα σε Τεμένη για να “εξυπηρετήσουν” τις θρησκευτικές ανάγκες των κατακτητών [Κοίτα Πίνακα II, επισημαίνονται με κόκκινο στη στήλη A/A] . Στον 15^ο αι θα ακολουθήσουν άλλοι 7 [Κοίτα Πίνακα II, επισημαίνονται με πράσινο στη στήλη A/A] . Βέβαια ιστορικά διαπιστώνουμε ότι όταν ένας Ναός μετατρέπονταν σε Τέμενος, κατάσχονταν όλα τα πλούτη εντός αυτού αλλά και του Βακουφιού που τον στήριζε. Πολλές φορές η κατάσχεση αποτελούσε “ποινή” για κάποια επιτυχία που σημειώνονταν από οιοδήποτε Ορθόδοξο Χριστιανικό βασίλειο αλλά κυρίως της Τσαρικής Ρωσίας κατά του ΟσΚ.

Πώς κάλυπταν τις θρησκευτικές τους ανάγκες οι έποικοι που τοποθετήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη; Βάσει των μέσων που διέθεταν στα μέσα του 15^{ου} αι. δεν ήταν δυνατόν να περατωθεί η ανέγερση Τεμένων πριν από δύο χρόνια. Άρα στα τέλη του 15^{ου} αι. στην Κωνσταντινούπολη υπήρχαν μόνο 24 Τεμένη [(9+4+7 τέως Βυζαντινοί Ναοί και 4 νεόκτιστα) Κοίτα πίνακα IV] .

Όπως μας ενημερώνει ο Τορρακ [Κοίτα Πίνακα V] βάσει εγγράφου που βρέθηκε στα αρχεία του Τορκαρι, το 1478, σε Παλαιά Πόλη και Γαλατά, στις 16.404 οικογενειακές εστίες κατοικούσαν 82.020 άτομα (με αποδοχή ότι σε κάθε εστία κατά Μ.Ο. κατοικούσαν 5 άτομα) από τους οποίους οι 47.430 ήταν Μουσουλμάνοι. Δηλαδή η αντιστοιχία ήταν 1.977 άτομα ανά Τέμενος...

Το 1517 η πρωτοκαθεδρία (Halife = Χαλίφη) του Σουνιτικού Ισλάμ θα περάσει στην Οσμανική δυναστεία. Έτσι στην Οσμανική πλέον πρωτεύουσα θα μετατραπούν επιπλέον 6 Βυζαντινοί Ναοί σε Τεμένη και θα ανεγερθούν άλλα 41. Δηλαδή στα τέλη του 16^{ου} αι., στην πρωτεύουσα του Σουνιτικού Ισλάμ λειτουργούσαν συνολικά 71 Τεμένη, τα 26 εξ αυτών τέως Βυζαντινοί Ναοί!

Στον 16^ο αι. η Κωνσταντινούπολη θα ζήσει σημαντικές πληθυσμιακές αυξο-μειώσεις. Αυξήσεις σε μορφή εξορίας ή αναγκαστικής μετοίκησης Μουσουλμάνων και μη Μουσουλμάνων, μειώσεις από επαναστάσεις και επιδημίες, όπως πανώλης, χολέρας κ.ά. Για τα τέλη του 16^{ου} αι. ποικίλουν οι πληροφορίες περί δημογραφικής σύνθεσης. Το εύρος των σοβαρών πρωτογενών στοιχείων κυμαίνεται από 250.000 [14] μέχρι 700.000 [15] .

Όμως πολλές πηγές συμφωνούν στην ποσόστωση Μουσουλμάνων προς μη Μουσουλμάνων, που μένει σταθερή από τα τέλη του 15^{ου} αι., που ανέρχεται σε Μ.Ο. (54/46). Άρα τέλη του 16^{ου} αι. για κάθε Τέμενος αντιστοιχούν 1.901 (Toprak) έως 5.324 (Michigan) Μουσουλμάνοι.

Οι πανδημίες που εκδηλώθηκαν το 1618, 1637, 1655, 1662 και 1749 [16] σε συνδυασμό με την μεγάλης έκτασης πυρκαγιά του 1660 θα φέρουν μεγάλες αλλαγές στον οικιστικό και κοινωνικό ιστό της Κωνσταντινούπολης [17]. Έτσι μέχρι αρχές του 19ου αι. δεν υπάρχουν σοβαρά πρωτογενή δημογραφικά στοιχεία για την Κωνσταντινούπολη.

Οι Μεταρρυθμίσεις (Tanzimat) ο Σύλλογος-Κόμμα Ένωσης και Προόδου (İTC, İttihat Terakkî Cemiyeti) και η Τουρκική Δημοκρατία (ΤΔ).

Οι πολιτισμικές μεταρρυθμίσεις στο ΟσΚ θα ξεκινήσουν την “περίοδο της Τουλίπας” (1718-1730), όπου διαμορφώνονται νέες τεχνοτροπίες αρχιτεκτονικής και εσωτερικής διακόσμησης των Τεμενών. Αν και η περίοδος θα τερματιστεί με αιμοσταγές κίνημα των Ισλαμιστών, οι επιρροές των νέων τεχνοτροπιών θα παραμείνουν μέχρι και την περίοδο της Τουρκικής Δημοκρατίας (ΤΔ). Στην Κωνσταντινούπολη θα αναγερθούν 35 Τεμένη βασισμένα στις νέες τεχνοτροπίες, τα περισσότερα στις Ασιατικές περιοχές της πόλης [18].

Παραμένει να απαντηθεί το ερώτημα, όταν εξαφανίστηκε από την Ιστορία το ΟσΚ (Λοζάνη 1923) πόσα Τεμένη υπήρχαν στην Κωνσταντινούπολη;

Το εν λόγω ερώτημα πρέπει να απαντηθεί με πηγές προ του 2006. Έκτοτε στην ΤΔ, εμφανίστηκαν “Καθηγητές” παραχαράκτες της Ιστορίας, που την καταγράφουν κατόπιν “άνωθεν” εντολών και υποδείξεων. Αν και σήμερα στην Ισλαμική Εγκυκλοπαίδεια ο μικρότερος αριθμός που συναντάμε ανέρχεται στα 900, στις επίσημες εκθέσεις της Στατιστικής Υπηρεσίας της ΤΔ του 1935, ο αριθμός αυτός ανέρχεται στα 833 [Κοίτα ΠίνακαVI]. Έτσι διαπιστώνουμε ότι το 1935, έτος που η Αγ. Σοφία θα αρχίσει να λειτουργεί ως Μουσείο, για κάθε Τέμενος στην Κωνσταντινούπολη αναλογούσαν σύμφωνα με πρωτογενείς πηγές 798-1380 Μουσουλμάνοι.

Η επικράτηση των Νεότουρκων και ο ερχομός τους στην εξουσία θα συνοδευτεί με ατιμώρητες γενοκτονίες κατά των Βυζαντινών λαών. Μερίδα του İTC με ηγέτη τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ (Mustafa Kemâl Atatürk) θα

ιδρύσουν την ΤΔ με νέο κόμμα εξουσίας το Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα (CHP, Cumhuriyet Halk Partisi). Την περίοδο 1909-1950 θα επικρατήσει η εθνικιστική τάση του ΙΤC, με στόχο τη “Δυτικοποίηση” και “Τουρκοποίηση” της χώρας. Έτσι στην πολιτική “Τουρκοποίησης” των κατοίκων της ΤΔ, δεν θα στοχοποιηθούν μόνο οι μη Μουσουλμάνοι, αλλά και τα Ισλαμικά Τάγματα και οι Ισλαμικές σχέτες των διαφόρων Ισλαμικών δογμάτων. Μετά το 1950 θα αναλάβει την εξουσία η φιλελεύθερη θρησκευτικά ουδέτερη πτέρυγα του CHP, που διατηρώντας την πολιτική “Τουρκοποίησης” θα κυβερνήσει μέχρι το 1980. Στις 12/9/1980 με το κίνημα των Ενόπλων Δυνάμεων και με ηγέτη τον Κενάν Εβρέν (Ahmet Kenan Evren) η ΤΔ θα αρχίσει να διολισθαίνει στο Ισλάμ [διαπιστώνεται και από τον Πίνακα VII στήλη 3], με ελπίδα την επίλυση των οικονομικών προβλημάτων, που είχαν προέλθει από την παράνομη κατοχή της Κύπρου (1974).

Οι μειονοτικές ομάδες που αντιστέκονται στην πολιτική “Τουρκοποίησης” θα δεχτούν ένα μακρόπνοο και σταθερό σχέδιο εθνοκάθαρσης (ως μορφή γενοκτονίας, ΟΗΕ 18/12/1992-47/121) [19]. Έτσι μετά το 1975 το σύνολο των μη Μουσουλμάνων στην επικράτεια δεν θα ξεπεράσει το 2% του συνόλου του πληθυσμού, όταν το ποσοστό αυτό το 1914 ξεπερνούσε το 22%.

Σε μία πόλη που για αιώνες υπήρξε πρόβλημα λειψυδρίας, παρά την ύπαρξη των Στερνών του Ιουστινιανού, το νερό για τον Κωνσταντινουπολίτη ήταν ιερό για αιώνες. Η αδυναμία προστασίας ιερών χώρων θα περιορίσει τα εν λειτουργία Ελληνορθόδοξα Αγιάσματα στην Κωνσταντινούπολη. Έτσι από τα 595 ιστορικά καταγεγραμμένα Αγιάσματα [20], σήμερα υπάρχουν μόνο τα 27 [Κοίτα Πίνακα VII]. Στο βωμό της οικοδομικής βιομηχανίας δεν υπήρξε κανένας σεβασμός στους ιερούς χώρους που διέθεταν πόσιμο ιερό νερό [ως μερικά παραδείγματα Κοίτα στον Πίνακα III]. Κατόπιν μελέτης δημιουργείται η αίσθηση ότι στη σύγχρονη Κωνσταντινούπολη οι δρόμοι σχεδιάζονταν στοχεύοντας τα μη Μουσουλμανικά Ιδρύματα και Ιερούς χώρους...

Κατά την τέλεση της Γενοκτόνου πράξης των Σεπτεμβριανών [21], θα πυρποληθούν 73 Ναοί και Μονές. Οι περισσότερες εξ αυτών θα αναστηλωθούν με ιδίες δυνάμεις της κοινότητας και τις πενιχρές ενισχύσεις της ΤΔ [22], που δεν θα ξεπεράσουν το 12% των συνολικών ζημιών. Σήμερα στην Κωνσταντινούπολη λειτουργούν 83 Ναοί και 10 Μονές [Κοίτα Πίνακα VII]. Μερικές εξ αυτών έχουν παραχωρηθεί σε αλλοεθνείς Ρωμιούς για λειτουρ-

γικές ανάγκες. Στα επίσημα έγγραφα των καταστροφών αναφέρονται μόνο 8 Αγιάσματα, αριθμός ελάχιστος ως προς την πραγματική καταστροφή που υπέστησαν.

Από την πλευρά των Μουσουλμάνων, εκτός των λατρευτικών χώρων των Αλεβιτών (Cem Evi), των Ισλαμικών ταγμάτων και άλλων δογμάτων [το 70% των Μουσουλμάνων της ΤΔ είναι Χανεφίτες-Σουνίτες (Hanefi)] στην Κωνσταντινούπολη λειτουργούν 3.271 Τεμένη. Μερικά εξ αυτών (όπως Çamlıca, Sultan Ahmed, Fatih, κá) είναι χωρητικότητας άνω των 40.000 ατόμων. Είναι γεγονός ότι, όπως καταγγέλλει και ο Πρόεδρος Recep Tayyip Erdoğan (RTE), στην κύρια προσευχή της Παρασκευής στα περιφερικά Τεμένη δεν συμπληρώνεται το 50% της πληρότητας!

Γιατί όλη αυτή η επίδειξη συνέβη στο Ναό της Αγίας του Θεού Σοφίας;

Ο Ναός της Αγίας του Θεού Σοφίας ως εργαλείο του Recep Tayyip Erdoğan.

Με μία προσεκτική ματιά στους Πίνακες VIII και VI, θα διαπιστώσουμε ότι καθ' όλη τη διάρκεια ζωής της ΤΔ (1923 και μετά) η κρατική μηχανή σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Θρησκευμάτων προσπάθησε να διατηρήσει την αναλογία ένα τέμενος ανά 900 άτομα. Η ανέγερση Τεμενών θα εκτοξευθεί σε δύο κρίσιμες περιόδους (1981-1983) και (2010-2012), κατά τις οποίες άλλαζε το πολιτικό κατεστημένο. Στην πρώτη με το κίνημα Εβρέν ξεκινούσε η επικράτηση των Ισλαμιστών, και στη δεύτερη μετά το επεισόδιο Mavi Marmara [23] , ξεκινούσε η διάσπαση των Ισλαμιστών του Muhammed Fethullah Gülen με τον RTE. Τότε το “όπιο του λαού” λειτούργησε θετικά για τον RTE σ' ότι αφορά τα εσωτερικά της ΤΔ, όμως ο μέσος Δυτικός πολίτης δεν ενημερώθηκε από τα συστημικά ΜΜΕ για τις επερχόμενες αλλαγές. Γιατί;

Αν και σταθερά σε κάθε συγκέντρωση που διοργάνωνε ο RTE στην Κωνσταντινούπολη, οι ακόλουθοι συγκεκριμένων Ισλαμικών ταγμάτων προέβαιναν σε συνθήματα υπέρ της μετατροπής του Μουσείου της Αγ. Σοφίας σε Τέμενος, ο RTE σταθερά τους αποστόμωνε λέγοντάς τους “Πρώτα γεμίστε τα συνοικιακά Τεμένη, και μετά βλέπουμε!” [24] . Όταν το 2019 συλλογίζονταν το πολιτικό κόστος (και το οικονομικό, που έθετε η Διεύθυνση Τουρισμού), το 2020 με λαλιά κατακτητή επανεγκαινίασε το Τέμενος Aya Sofya. Τι είχε αλλάξει;

Τι ήταν αυτό που ώθησε τον RTE να θυσιάσει τα έσοδα του πρώτου σε επισκεψιμότητα μουσείου της ΤΔ [Κοίτα Πίνακα Χ] , μάλιστα την περίοδο έντονης οικονομικής κρίσης; Η εν λόγω πράξη στηρίζει ή δημιουργεί πρόβλημα στη σύμμαχο στη Συρία και εχθρό στη Λιβύη, Ρωσική Ομοσπονδία; Είχε συζητηθεί, όπως φημολογείται, στην εβδομαδιαία επικοινωνία που είχε με τον Donald John Trump; Ποια η θέση των ΗΠΑ; Πάντως βλέποντας τον αριθμό των επισκεπτών σε αντίστοιχα έτη, διαπιστώνουμε ότι οι εξελίξεις στα θερμά μέτωπα της ΤΔ επηρεάζουν αισθητά τον τουρισμό, που τα οφέλη δεν περιορίζονται μόνο στα έσοδα της Αγ. Σοφίας!

Υπήρχε και η σκέψη, επειδή η τουριστική περίοδος του 2020 έχει χαθεί λόγω covid 19, τουλάχιστον να κερδηθούν οι mücahid [Κοίτα σημ.10] των Ταγμάτων που επίμονα και για πολλά έτη απαιτούσαν την μετατροπή! Μάλλον θα είναι χρήσιμοι όταν ανοίξει το νέο και ισχυρό Δυτικό μέτωπο... Βέβαια αρκετοί πολεμοχαρείς ήλπιζαν ότι ο “αρχηγός” (Reis, όπως αποκαλείται ο RTE μεταξύ των οπαδών του), όπως συνηθίζεται και στα Ισλαμικά κράτη, στις 24/7/2020 θα άνοιγε το ιερό λάβαρο (sancak-ı şerif) κατά της Ελλάδας στο πέρας της προσευχής [25] . Έτσι μερικοί είχαν προσέλθει στην προσευχή της Παρασκευής, μεταμφιεσμένοι ως αξιωματικοί του ΟσΚ με γυμνές σπάθες... Δεν έγινε, όμως θα γίνει;

Τέλος το μοναδικό σίγουρο είναι ότι η “φιέστα” του συμβολισμού πέτυχε τον σκοπό της. Όσο καταστρέφεται η οικονομία της ΤΔ θα έχουμε πολλές “φιέστες” που οδηγούν σε επικίνδυνα μονοπάτια, κυρίως τον RTE. Όπως ισχύει και στο νόμο της ζούγκλας, το αγρίμι όσο διαισθάνεται το τέλος του τόσο πιο επικίνδυνο γίνεται.

Κλείνοντας.

Στις 24/7/2020 δεν έκρουσαν οι καμπάνες πένθιμα στην πρωτεύουσα του νομού που κατοικώ τα τελευταία χρόνια. Ίσως να μου υπενθύμιζαν τα χιλιάδες χαμένα κειμήλια από ένα τόσο μικρό χώρο με μέγιστη πνευματική συνεισφορά στην ανθρωπότητα, που προστάτησε τον Ελληνισμό. Για αυτό το μίσησαν, το μισούν θα το μισήσουν και όποτε ευκαιρούσαν και ευκαιρούν το καταστρέφουν. Ίσως να μου υπενθύμιζαν ένα οδοιπορικό στην ιστορία, όπως τα προαναφερόμενα, που μου δημιούργησαν την αίσθηση ότι κάνω συνεχώς κύκλους σε διαφορετικά σκηνικά.

Στις 24/7/2020 δεν έκρουσαν οι καμπάνες πένθιμα στην πρωτεύουσα του νομού που κατοικώ τα τελευταία χρόνια. Ίσως καλώς δεν έκρουσαν διότι θα αναρωτιόμουν “για ποιον κτυπούν οι καμπάνες;”

Σημειώσεις:

[1] Κοίτα Σπυρίδων Λάμπρος , Μιχαήλ Ακομινάτου του Χωνιάτου-Τα Σωζόμενα . Εκδ.Οικ. Παρνασσού, Αθήνα 1880.

[2] Όταν οι Νορμανδοί το 1081 υπό τον **Ροβέρτο Γυισκάρδο** (Robert Guiscard) επιτέθηκαν στο Δυρράχιο, τα Ενετικά πλοία κατατροπώνουν τα Νορμανδικά, ενώ στις επί ξηράς μάχες υπερισχύουν τα Βυζαντινά στρατεύματα υπό τις διαταγές του Παλαιολόγου. Έτσι το 1082 ο Αλέξιος Α΄ Κομνηνός(1081-1118), με χρυσόβουλλο παραχωρεί δικαιώματα στους Ενετούς:

“...Αλλά και πάσαις ταῖς ἐν Βενετία ἐκκλησίαις χρυσίου ποσότητα ἰκανὴν ἐτησίως διανείμασθαι ἀπὸ τῶν βασιλικῶν ταμιείων ἐκέλευσε. Τῆ μέντοι ἐπ’ ὀνόματι τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀποστόλου Μάρκου ἐκκλησία ὑποφόρους ἅπαντας τοὺς ἐκ Μέλφης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐργαστήρια κατέχοντας πεποίηκε, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἑβραϊκῆς σκάλας μέχρι τῆς καλουμένης Βίγλας διήκοντα ἐργαστήρια καὶ τὰς ἐντὸς τοῦ διαστήματος τούτου ἐμπεριεχομένης σκάλας ἐδωρήσατο, καὶ ἐτέρων πολλῶν ἀκινήτων δωρεὰς ἐν τε τῇ βασιλευούσῃ καὶ τῇ πόλει Δυρραχίου καὶ ὅποι ποτ’ ἂν ἐκεῖνοι ῥήτησαντο. Τὸ δὲ δὴ μεῖζον, τὴν ἐμπορίαν αὐτοῖς ἀζήμιον ἐποίησεν ἐν πάσαις ταῖς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ῥωμαίων χώραις”.

Έτσι εδραιώνονται οι Λεβαντίνοι στην Ανατολική Μεσόγειο.

Κοίτα: Άννα Κομνηνού, Αλεξιάδα, 4.2.1.-4.3.3.,. Όπως και Άννα Κομνηνή, Αλεξιάδα 6.5.10. Η **Άννα Κομνηνή** (γ.1083-θ.1153) ήταν Βυζαντινή πριγκίπισσα, ιστορικός, και ιατρός, κόρη και πρωτότοκο παιδί του Βυζαντινού αυτοκράτορα Αλέξιου Α΄ Κομνηνού και της αυτοκράτειρας Ειρήνης Δούκαινας.

[3] Κοίτα Achille Luchaire, Innocent III, εκδ. οικ. Hachette, Παρίσι 1906 τομ. Α΄, σελ 26-32.

[4] Κοίτα A.A. Vasiliev, Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, για την Ελλάδα εκδ. οικ. Μπεργάδη, Αθήνα , τομ. Β΄, σελ. 783-785. Όπως İsmail Hakki

Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu (Ίδρυμα Τουρκικής Ιστορίας), Άγκυρα 1982, Τομ. Α΄ σελ. 279-289.

[5] Κοΐτα İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu (Ίδρυμα Τουρκικής Ιστορίας), Άγκυρα 1982, Τομ. Α΄ σελ. 179-186.

[6] Κοΐτα A.A. Vasiliev, Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, για την Ελλάδα εκδ. οικ. Μπεργάδη, Αθήνα, τομ. Β΄, σελ. 785.

[7] Κοΐτα διδακτορική διατριβή Ελβετού Ιστορικού Max Silberschmidt, Das orientalische Problem zur Zeit der Entstehung des türkischen Reiches nach venezianischen Quellen. Ein Beitrag zur Geschichte der Beziehungen Venedigs zu Sultan Bajezid I., Byzanz, Ungarn, Genua und zum Reiche von Kiptschak 1381–1400., Πανεπιστήμιο Ζυρίχης 1923.

[8] Μετά τον θάνατό του στις 21 Ιουνίου θα ενταφιαστεί στον κάθεδρικό ναό της πόλης Τουρ. Στην επιτύμβια στήλη αναγράφεται: “Μέγας προστάτης της Αυτοκρατορίας της Κωνσταντινούπολης”.

[9] Κοΐτα İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Türk Tarih Kurumu (Ίδρυμα Τουρκικής Ιστορίας), Άγκυρα 1982, Τομ. Α΄ σελ. 314.

[10] **Cihad**, ως προς τη μετάφραση από την Αραβική: χρήση όλων των μέσων προς επίτευξη κάποιου στόχου. Η λέξη ως ουσιαστικό και ως ρήμα εμφανίζεται σε 28 διαφορετικά σημεία στο Κοράνι. Ως προς το Ισλάμ έχει την ερμηνεία: η Ισλαμοποίηση του κόσμου με όλα τα μέσα. Εάν το μέσο είναι πόλεμος, οι νομικοί του Ισλάμ δεν έχουν κατασταλάξει εάν πρέπει να είναι αμυντικός ή ακατάπαυστα συνεχόμενος επιθετικός κατά των αλλόθρησκων. Για κάποια μυστικιστικά Ισλαμικά τάγματα συγκαταλέγεται και η μάχη του μύστη που δίνεται με τον εαυτόν του για να ανέλθει στο υψηλότερο πνευματικό σημείο.

Για τα δικαιώματα του αγωνιστή-πολεμιστή του cihad (**mücahid** = Μουτζαχίντ), εμφανίζονται πολλαπλές υποδείξεις στο Κοράνι και στις ερμηνείες αυτού.

[11] Κοΐτα Raymond Janin, Les églises et les monastères des grands centres byzantins : Bithynie, Hellespont, Latros, Galèsios, Trébizonde, Athènes, Thessalonique, εκδ. Institut français d'études byzantines, Paris 1975.

[12] Κοΐτα Halûk Y. Şehsunaroğlu, Asırlar Boyunca İstanbul, Εκδ. Εφημερίδα Cumhuriyet, Κωνσταντινούπολη 1954, σελ.21.

[13] Επί των ημερών μας η Διεύθυνση Θρησκευτικών Υποθέσεων της ΤΔ, ταξινομεί τους λατρευτικούς χώρους του Ισλάμ σε τρεις κατηγορίες:

Mescid: Χώροι προσευχής, δεν διαθέτουν Minber, Minare και δεν τελείται η κύρια προσευχή της Παρασκευής.

Camii: Βασικός ναός της Ισλαμικής θρησκείας

Külliyeye: Συγκρότημα κτηρίων που έχουν ως βάση ένα Camii και εξαρτώμενα από την λειτουργία αυτού κτήρια, όπως συσσίτιο, βιβλιοθήκη, ησυχαστήριο, κελιά φιλοξενίας κ.ά

[14] Υπολογισμοί βάσει δεδομένων του Zafer Toprak, λίμα “Nüfus“, εγκυκλοπαίδεια Dünden Bugüne İstanbul, εκδ. οικ. Tarih Vakfi , Κων/πολη 1994, τομ.6.

[15] Michigan Geographic Alliance, World’s Largest Cities-Ömer Lütfü Barkan.

[16] Daniel Panzac; Osmanlı İmparatorluğu’nda Veba (1700-1850), εκδ. οικ. Tarih Vakfi Yurt Yayınları, Κων/πολη 1997.

[17] Κοίτα ανακοίνωση από την παγκόσμια συνδιάσκεψη (2013) με θέμα η Οσμανική Κωνσταντινούπολη του Kenan Yıldız, Doğruluğu Tartışmalı Bir Tartışma: 1660 Yangını İstanbul’ın İslâmlaşmasına Etki Etti mi ? Όπως σε https://www.academia.edu/7052419/Do%C4%9Frulu%C4%9Fu_Tart%C4%B1%C5%9Fmal%C4%B1_Bir_Tart%C4%B1%C5%9Fma_1660_Yang%C4%B1n%C4%B1_%C4%B0stanbulun_%C4%B0sl%C3%A2mla%C5%9Fmas%C4%B1na_Etki_Etti_mi.

[18] Κοίτα άρθρο Nurcan İnci, 18. YY İstanbul Camilerine Batı Etkisiyle Gelen Yenilikler, στο περιοδικό της Διεύθυνσης των Βακουφιών ΤΔ , Άγκυρα 1985, τευχ. 19, σελ.223-236.

[19] Κοίτα Κυρατζόπουλος Σ. Βασίλειος, Η Άγραφη Γενοκτονία, εκδ. οικ. Τσουκάτου, Αθήνα 2006. Όπως και Παραβιάσεις Διεθνών και Διμερών Συνθηκών κατά των Ρωμαϊκών Κοινοτήτων και της Ελληνικής Εθνότητας από την ΤΔ 1923-1999, αυτοέκδοση, Αθήνα 2018.

[20] Κοίτα Νίκος Ατζέμογλου, Τ’ Αγιάσματα της Πόλης, εκδ. οικ. Ρήσος, Αθήνα 1990

[21] Κοίτα μελέτη Β. Κυρατζόπουλος, Η Γενοκτόνος Πράξη των Σεπτεμβριανών μέσα από τα Κρατικά Αρχεία της Τουρκικής Δημοκρατίας, Αθήνα 2019.

<https://www.academia.edu/40561301/%CE%97%CE%93%CE%95%CE%9D%CE%9F%CE%9A%CE%A4%CE%9F%CE%9D%CE%9F%CE%A3%CE%A0%CE%A1%CE%91%CE%9E%CE%97%CE%A4%CE%A9%CE%9D%CE%A3%CE%95%CE%A0%CE%A4%CE%95%CE%9C%CE%92%CE%A1%CE%99%CE%91%CE%9D%CE%A9%CE%9D%CE%9C%CE%95%CE%A3%CE%91%A%CE%A0%CE%9F%CE%A4%CE%91%CE%9A%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%91%CE%A1%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%A5%CE%A1%CE%9A%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A3%CE%94%CE%97%CE%9C%CE%9F%CE%9A%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%99%CE%91%CE%A3>.

[22] Κοίτα Speros Vryonis, *The Mechanism of Catastrophe*, εκδ. οικ. Greekworks.com, New York 2005, σελ. 189-288 και 593-603.

[23] Για την ανάλυση των γεγονότων κοίτα εκπομπή, <https://www.youtube.com/watch?v=KVDzPokhuFk>.

[24] Κοίτα βίντεο <https://www.youtube.com/watch?v=5hBcAwsr0XQ> και <https://www.youtube.com/watch?v=A1MZA7R1lw>.

[25] **Sancak-ı Şerif**, ολόμαυρο ιερόλάβρο, που χρησιμοποίησε για πρώτη φορά ο Μωάμεθ στις μάχες που έδωσε. Ανοίγεται από τον προκαθήμενο του Ισλάμ. Συμβολίζει το κάλεσμα των πιστών στα όπλα, με στόχο την “εξάλειψη των εχθρών του Ισλάμ”. Στο ΟσΚ χρησιμοποιήθηκε πολλές φορές και κατά Μουσουλμάνων επαναστατών.

ΠΙΝΑΚΕΣ.

Έτος	Ποιος/Ποιο	Χρήση	Έτη
537	Ιουστινιανός Α' (532 - 565)	Μητρόπολη Χριστιανισμού	667 (916)
1204	Δούκες της Φλάνδρας Baldwin (1204 - 1205) - Henry (1206 - 1216)	Καθολικός Μητροπολιτικός Ναός	57
1261	Ιωάννης Δ' Βατάτζης (1258 - 1261) Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος (1259 - 1282)	Πατριαρχείο Ελληνορθόδοξων	192
1453	Mehmet B' (1444 - 1481)	Τέμενος	477
1930	Mustafa Kemal Atatürk (γ. 1881 - θ. 1938)	Μουσείο	55 (90)
1985	UNESCO	Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς	35
2020	Recep Tayyip Erdoğan (γ. 1954 - ?)	Τέμενος	?

Πίνακας 1 Οι αλλαγές στην Αγία Σοφία (537-2020)

Διαμόρφωση Πίνακα: Β. Κυρατζόπουλος

Πίνακας Π: Βυζαντινοί Ναοί της Κωνσταντινούπολης που μετατράπηκαν σε Τεμένη ή σήμερα λειτουργούν υπό διαφορετικό καθεστώς

α/α	Ναός	Έτος ή περίοδος ανέγερσης	Τέμενος	Έτος ή περίοδος μετατροπής	Περιοχή	Σημερινή Χρήση
1	Μονή Ακατολήστου Χριστού Παναγία Κορυμνάσσα	582 - 602	Kalanderhane Camii	1453	Fatih, Vatancaeler	Τέμενος
2	Άγια Αποστόλα Πατριαρχικός Ναός (1453 - 1455)	Θυρανοξεία 550	Fatih Camii	1461	Fatih	Τέμενος
3	Μονή των Γασφρών	Αρχές 4 ^{ου} αι.	Sancaklar Hayrettin Camii	1453	Kocamustafapaşa, Samatya Tapırcılar sok.	Τέμενος
4	Άγιος Ανδρέας εν Κρίση	395 - 408	Koca Mustafa Paşa Şümbül Efendi Camii	1481 - 1512	Fatih, Koca Mustafa Paşa Cad.	Τέμενος
5	Άγια Ειρήνη (Α΄ έδρα Επισκοπής) Άγια Ξένια	330 - 337		1453 Ολοκληρώθηκε 1869 Στρατιωτικό Μουσείο 1939 Μουσείο - Μίγαρο Μουσικής	Ενός Μουσείου Topkapı	Μουσείο - Μίγαρο Μουσικής
6	Άγια Ειρήνη	6 ^{ου} αι.	Arap Camii	1475	Γολοπές- Karaköy Tenare Cad.	Τέμενος
	Άγια Ευφημία	5 ^{ου} αι.		1453 Αποθήκη	Ιπνιόδρομος	Ερείπια ενός Πολιτικού του Αντίστου
8	Άγια Θεοδοσία	9 ^{ου} αι.	Gül Camii	17 ^{ου} αι.	Fatih, Cibali	Τέμενος
9	Άγια Θεόδορα	395 - 408 - Β΄ Θυρανοξεία τέλη 11 ^{ου} αι.	Vefa Klise Camii - Molla Şemseddin Gürani Camii	1454	Fatih, Vefa, Molla Şemseddin Gürani Sok	Τέμενος
10	Άγιος Ιωάννης		Helimoğlu Ali Paşa Camii	1734	Fatih, Kızılcama Cad.	Τέμενος
11	Μονή του Μανουήλ	840 - 845	Kahfil Camii	1630	Fatih, Salmatomelek Kasap Sok	Τέμενος
12	Μονή Αγίας Μητρούρας, Μητρούρα και Νικηφούρας	12 ^{ου} αι.	Manastır Mescidi	1453	Fatih, Topkapı Turgut Özal Millet Cad.	Τέμενος
13	Μονή Μαρκελίου (Γυναίκα Μονή)	920 - 944	Melih Paşa Bodrum Camii	1574	Fatih, Laleli	Τέμενος
14	Πατριαρχικός Πατριαρχικός Ναός (1455 - 1591)	1071 - 1078	Fethiye Camii	1591	Fatih, Balat, Çarşamba	Τέμενος - Μουσείο
15	Μονή της Παναγάντου	6 ^{ου} αι - Β΄ Θυρανοξεία 908	Molla Fenari İsa Camii	1493	Fatih, Vatan Cad & Adnan Menderes Bul.	Τέμενος
16	Μονή Παντοκράτορος Χριστού	Β΄ ανέγερση 1118 - 1143	Molla Zeyrek Camii	1453	Fatih, Zeyrek, Bahadthane Arkaı sok.	Τέμενος
17	Ναός Πέτρου και Μάρκου	Θυρανοξεία 458	Ank Mustafa Paşa Camii Cibir Camii	1490	Fatih, Ayvansaray, Çember sok.	Τέμενος
18	Μονή Πολυτάκου	364 - 375	Karagöz Mescidi	1480	Sarıcahane	Ερείπιο, από το 1953 σε αρχαιολογικές ανασκαφές
19	Ναός Σεργίου και Βασιλείου	527 - 536	Küçük Ayasofya Camii	1510	Fatih, Kumkapı, Küçük Ayasofya	Τέμενος

20	Άγια Σοφία Χριστιανική Μητρόπολη	Θυρανοξεία 346	Άγια Σοφία	1453		1930 Μουσείο 24/7/2020 Τέμενος
21	Μονή των Σπουδίου	Θυρανοξεία 463	İbrahim Camii	1463	Yedi Kule, Feridun Kılıç Sok.	Τέμενος
22	Μονή του Χριστού Παντιόπη	Θυρανοξεία 1087	Eski İmarat Camii	1453	Fatih, Zeyrek, Haydar İmarat Sok.	Τέμενος
23	Μονή της Χώρας	Τέλη 3 ^{ου} αι.	Kahya Camii	1495 - 1511	Fatih, Edirnekapi, Derviş Ali	-1948 Τέμενος -1958 Μουσείο
24	Άγιος Ιωάννης εν Τρούλλω	~ 12 ^{ου} αι.	Hirani Ahmet Paşa Mescidi	1586	Fatih, Çarşamba, Koldokuz Sok.	Τέμενος
25	Λαίμα της Θεοτόκου	~ 842	Üç Mihraçlı Camii	1469	Fatih, Eminözü, Ragıp Güneşpala Cad.	Τέμενος
26	Ναός της Θεοτόκου της Μονής Μανουήλ	14 - 15 αι.	Odalar Camii ή Kemarıkçı Mustafa Paşa Camii	1475 Δομνησιακή Εποχία 1640 Τέμενος	Fatih, Karagömrük, Kasım Odalar Sok. & Dolmuş Kuyu Sok.	Τέμενος
27	Άγιος Δημήτριος	1796 - 1831	Ortaköy Tanrı Camii	1924 2012	Silivri (Σηλυβρία ή Σηλυμβρία), Ortaköy	1924 - 1963 Τέμενος 1963 - 2012 Αστ. Τμήμα, Σχολείο 2012 - Τέμενος
28	?	14 - 15 αι.	Kaşımaşa Mescidi	1506	Fatih, Salmatomelek, Koca Sok. & Kasım Odalar Sok.	Τέμενος
29	?	Αρχές 14 ^{ου} αι.	İsa Karası Mescidi (Ese Karası)	1560	Fatih, Davutpaşa	Τέμενος
30	?	1595	Osmanlı Camii	1991	Atıncılar (Παγού - Δέρων), Merkez Mahallesi	Τέμενος

Διαμόρφωση Πίνακα: Βασίλειος Σ. Κυρατζόπουλος

Πηγή 1: Νίκος Ατζέμογλου, *Τ' Αγιάσματα της Πόλης*, Εκδ. Ρήσος, Αθήνα 1990

Πηγή 2: Μενέλαος Μαυρίδης, *Βυζαντινοί Ναοί στη Πόλη*, Εκδ. Αποφύτων του Ιωακείμιου Παρθενωγαγείου, Αθήνα 1996

Πηγή 3: Halûk Y. Şehinvaroğlu, *Asırlar Boyunca İstanbul*, Εκδ. Εφημερίδα Cumhuriyet, Κωνσταντινούπολη 1954

Πηγή 4: Adnan Özalçiner - Sennur Sezer, *Üç Diniñ Bidayeti Kent İstanbul*, Εκδ. İnkilâp, Κωνσταντινούπολη 2003

Πηγή 5: Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια Ισλάμ της Τουρκικής Δημοκρατίας, <https://islamansiklopedisi.org.tr/> (τελευταία προσπέλαση 25/7/2020)

Πίνακας III Αγισμάτων στην Κωνσταντινούπολη που χάθηκαν τον 20^ο - 21^ο αιώνα.

A/A	ΑΓΙΑΣΜΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ - ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ	Σημερινή Κατάσταση
1	Άγιον Φρίαρ	Αγ. Σοφία	Μετά από την αποκαύση του Millingen (1904). Σήμερα αγνοείται η τύχη του.
2	Φίλων Φρόντου Χριστού Σωτήρος	Κοντά στο τέμενος Sultan Ahmed	Κατεδαφίστηκε το 1871 λόγω κατασκευής σιδηροδρόμου.
3	Λαύμα της Θεοτόκου	Fatih, Eminönü, Ragıp Güneşgala Cad.	Εξερραφίστηκαν τα όρη του με την οικοδόμηση της 2 ^{ης} γέφυρας του Καραίου και της λεωφόρου Ragıp Güneşgala (1936, Ραγίπ Γκιουμισήγλα).
4	Άγ. Βασιλείου	Fatih, Çarşılılar	Κατεδαφίζεται κατά την διάρκεια της Γενοκτονίας πράξης των Σεπτεμβριανών (1955). Το επισκευασμένο θα θωραχτεί κάτω από την λεωφόρο Abdülaziz paşa (1984 - 1989).
5	Άγιος Θεοδοσίας	Fatih Bıçakçı Çarşesi Sok	Βρισκόνταν εντός "έθνομικτού οικισμού" Τούρκου πολίτη. Ενώ το 1948 προσημειώθηκε να το επισκευάσει μετά τη Γενοκτονία πράξη του 1955 εγκαταλείφθηκε η ιδέα και το 1970 το Αγίσμα καταρρέει.
6	Άγιος Ευφημίας	Fatih, Fener İncabel Sok.	Κάηκε με την πυρπόληση του Οικ. Πατριάρχου στις 21/9/1941.
7	Άγιος Μαρίας	Fatih, Balat, Münel Paşa Cad.	Μέχρι το 1940 ήταν επισκηνίμο. Θα θωραχτεί κάτω από την λεωφόρο Abdülaziz paşa > Ayvansaray cad. (1984 - 1989) (Αμπντουλέζιλ πασά, Αβάν-σαραϊ)
8	Άγιου Νικολάου	Fatih, Abdülazizpaşa Cad.	Το ιστορικό μαρμάρινο μνημείο κατεδαφίστηκε το 1988, λόγω διάνοξης της λεωφόρου Abdülaziz paşa
9	Άγιον Κωνσταντίνου & Ελένης	Fatih, Fener	Όπως μας ενημερώνει ο Μανουήλ Γεδών (γ.1851 - θ. 1943), ενώ λειτουργούσε το 1845, έπειτα σφραγίστηκε από τις Τουρκικές Αρχές.
10	Άγιου Ιωάννου	Fatih, Karagümrük, Kasım Odalar Sok. & Dolmuş Kuyu Sok	Βρισκόνταν κάτω από τον ναό της Θεοτόκου της Μονής Μανουήλ. Σήμερα λειτουργεί ως Τέμενος (Odalar Camii ή Καπανλίκου Mustafa Paşa Camii). Ενώ μέχρι το μέσα του 19ου αι λειτουργούσε ως Αγίσμα, σήμερα αγνοείται η τύχη του.
11	Άγ. Ιωάννου του Προδρόμου	Yedikule, İbrahim İlyas Bey Cad.	Μεταφράστηκε σε χώρο παραγωγής σιτιστινιματικών ποτών.
12	Άγ. Ιωάννου του Προδρόμου	Yedikule, Narkislar Cad.	Εξερραφίστηκε κατά την διεύρυνση της παραλιακής λεωφόρου Kennedy.
13	Άγ. Παρασκευής	Fatih, Akarar, Langa Bostanı Sok	Εξερραφίστηκε κατά την διάνοξη της λεωφόρου Narkis Kemal (Νοακίς Κεμάλ) που ενώνει το Akarar με τη λεωφόρο Kennedy.
14	Άγ. Ιωάννου	Fatih, Yenikapı, Sepetçi Salim Sok	Εξερραφίστηκε κτίζοντας στη θέση του πολικατοκία..
15	Άγ. Παρασκευής	Fatih, Kumkapi, Arapzade Ahmed sok.	Εξερραφίστηκε, κτίζοντας στη θέση του πολικατοκία. Το 1990 έδρευε η Τράπεζα Εργασίας της ΤΠ (Türkiye İş Bankası).
16	Άγ. Δημητρίου	Fatih, Kumkapi, Telli Odalar sok.	Εξερραφίστηκε κτίζοντας οικοδόμημα.
17	Άγ. Παρασκευής	Bakırköy,	Βρισκόνταν κοντά στο ρυάκι ριμαί (Τορπιντζί). Με την εμφάνιση των παραγκών (γκελεκάντ) του 1957, καταρρέισε για "αγνώστους λόγους", όπου το Αγίσμα εξερραφίστηκε ολοκληρωτικά.
18	Άγιον Κωνσταντίνου & Ελένης	Bakırköy, Muhanir Ahmet Rasim sok	Στο υπόγειο του Μαρμαρικού Συλλόγου Μαρμαρικού (1949 - 1959) στο κτήμα του Ασλήν. Μετά τον θάνατό του το κτήμα πωλήθηκε σε Τουρκική οικογένεια, όπου έκτισε πολικατοκία και εξερραφίστηκε το Αγίσμα.
19	Άγιου Παντελεήμονος	Ataköy, κτήμα Baruthane	Λειτουργούσε μέχρι το 1955. Το 1956 κατά την υλοποίηση του οικιστικού σχεδίου Ataköy (Ατάκιο) θα "εξερραφιστεί" το Αγίσμα.
20	Άγιου Μάρμα	Yedigöller, Στο χώρο του παλιού αεροδρομίου.	Το 1935 ο χώρος θα ανακηρυχτεί στρατιωτική περιοχή όπου αναγκάια θα εγκαταλειφτεί. Μέχρι το 1986 ήταν υπαρκτό, όπου εξερραφίστηκε με τον οικιστικό οργανισμό της περιόδου.

Διαμόρφωση Πίνακα: Βασίλειος Σ. Κυριακόπουλος

Πηγή: Νίκος Ατζέμογλου, *Γ Αγίσματα της Πόλης*, Εκδ. Ρήσος, Αθήνα 1990

Τεμένη που ανεγέρθηκαν στην Κωνσταντινούπολη την περίοδο του Οθωμανικού Κράτους (1453 - 1923)							
1453 - 1460	15 αι.	16 αι.	17 αι.	18 αι.	19 αι.	20 αι.	Σύνολο
4	4	41	6	15	16	1	87

Πίνακας IV

Διαμόρφωση: Β. Κυρατζόπουλος

Πηγή:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kategori:%C4%B0stanbul%27daki%20Osmanli%C4%B1_camileri

1478	Εθνικότητα	Ηâne (Οικ. Εστία)	Άτομα 5/κατοικία)
	Μουσουλμάνοι	9,486	47,430
	Ρωμιοί	3,723	18,615
	Εβραίοι	1,647	8,235
	Αρμένιοι	818	4,090
	Ασίνοι	332	1,660
	Άλλοι	398	1,990
Γενικό Σύνολο		16,404	82,020

Πίνακας V. Πληθυσμός της Κωνσταντινούπολης το 1478, Παλαιά Πόλη + Γαλιτάς.

Διαμόρφωση Πίνακα: Β. Κυρατζόπουλος

Πηγή: Zafet Toprak, λίμα "Nüfus", εγκυκλοπαίδεια Dünden Bugüne İstanbul. εκδ. οικ. Tarih Vakfı.

Μουσουλμάνοι/Τέμενος/Πηγή						Τεμένη στην Κωνσταντινούπολη (~1935)						
Έτος	Μουσι/μάνοι	Πηγή (πληθυσμός)	TISK	Hayat	Şeyhsu_vaoğlu	Έτος Εκδ. πηγής	Παλαιά Κων/πολη	Νότια Κερσότ. Κόλλου Εκτός Τειχίου	Βόρεια Κερσότ. Κόλλου	Ασιατική Κων/πολη	Σύνολο	Πηγή
1881	425,265	Karpat**	511	873	882	1935	502	70	119	142	833	TISK*
1906	431,795	Karpat	518	887	896	1932					487	Εγκυκλ. Hayat Şeyhsu_vaoğlu
1914	560,434	Karpat	673	1,151	1,163	1933	276	38	106	62	482	
1925	692,333	Νομαρχία	831	1,422	1,436							
1927	547,126	TISK	657	1,123	1,135							
1935	664,937	TISK	798	1,365	1,380							
1945	870,166	TISK	1,045	1,787	1,805							
1955	1,353,122	TISK	1,624	2,778	2,807							

Πίνακας VI: Πλήθος Τεμενών στην Κωνσταντινούπολη ~ 1935 και ανάλυση Μουσουλμάνων ανά Τέμενος

Διαμόρφωση: Β. Κυρατζόπουλος

(*TISK Türkiye İstatistik Kurumu (Ίδρυμα Στατιστικής Τουρκίας)

(**) Καίσαρ Kemal H. Karpat, Osmanlı Nüfus u, 1830 - 1914, εκδ. οικ. TİMŞ, Κων/λη 2010., Εγκυκλοπαίδεια Hayat, έκδοση 1932, Κων/πολη.

Κων/πολη 2019	Ναοί	Μονές	Αγιάσματα	Μετόχια
Αρχιεπισκοπή	53	10	6	3
Μητρ. Χαλκηδόνος	12		9	
Μητρ. Δέρκων	8		8	
Μητρ. Πριγκηπιοννήσων	10		4	
Σύνολο	83	10	27	3

Πίνακας VII: Οι εν λειτουργία Ιεροί Ελληνορθόδοξοι χώροι

Διαμόρφωση : Β. Κυρατζόπουλος

Πηγή: <https://www.patriarchate.org/el/administrative-structure-of-the-ecumenical-patriarchate>

Στήλη 1	Στήλη 2	Στήλη 3	Στήλη 4	Στήλη 5
Έτος 31/12	Πλήθος Τεμενών	Δχ	Πληθυσμός Τ.Δ.	Άτομα/Τ έμεν.
1970	42,744		35,605,176	833
1980	47,645	4,901	44,736,937	939
1990	66,674	19,029	56,473,035	847
2000	75,369	8,695	67,803,927	900
2006	78,608			
2007	79,096	488	70,586,256	892
2008	80,053	957	71,517,100	893
2009	80,636	583	72,561,312	900
2010	81,984	1,348	73,722,988	899
2011	82,693	709	74,724,269	904
2012	84,684	1,991	75,627,384	893
2013	85,412	728	76,667,864	898
2014	86,101	689	77,695,904	902
2015	86,762	661	78,741,053	908
2016	87,381	619	79,814,871	913
2017	88,021	640	80,810,525	918
2018	88,681	660	82,003,882	925
2019	89,259	578	83,154,997	932

Πίνακας VIII : Πληθυσμός Τ.Δ και πλήθος Τεμενών (2006 - 2019)

Διαμόρφωση: Βασίλειος Σ. Κυρατζόπουλος

Πηγή:

Στήλη 2 Γενική Διεύθυνση Θρησκευμάτων Τ.Δ. (Diyanet İşleri Başkanlığı) ,

Στήλη 4 Στατιστική Υπηρεσία Τ.Δ. (Türkiye İstatistik Kurumu).

Έτος	Επικράτεια	Κων/πολη	%
1927	13,649,945	806,863	5.91
1935	16,188,767	883,599	5.46
1940	17,820,950	991,237	5.56
1945	18,790,174	1,078,399	5.74
1950	20,947,188	1,166,477	5.57
1955	24,064,763	1,533,822	6.37
1960	27,754,820	1,882,092	6.78
1965	31,391,421	2,293,823	7.31
1970	35,605,176	3,019,032	8.48
1975	40,347,719	3,904,588	9.68
1980	44,736,957	4,741,890	10.60
1985	50,664,458	5,842,985	11.53
1990	56,473,035	7,309,190	12.94
2000	67,803,927	11,280,200	16.64
2007	70,586,256	12,573,836	17.81
2010	73,722,988	13,255,685	17.98
2015	78,741,053	14,657,434	18.61
2019	83,154,997	15,519,267	18.66

Πίνακας ΙΧ Πληθυσμός Τ.Δ, Κων/πολη
Διαμόρφωση: Β. Κυρατζόπουλος
Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Τ.Δ

Έτος	Επισκέπτες
2007	2,226,159
2008	2,236,966
2009	2,244,956
2010	2,952,768
2011	3,248,307
2012	3,353,199
2013	3,326,591
2014	3,574,043
2015	3,425,236
2016	1,436,577
2017	1,892,250
2018	2,922,037
2019	3,727,261
Σύνολο	36,566,350

Πίνακας Χ : Επισκεψιμότητα
 Αγ. Σοφίας
Διαμόρφωση: Β. Κυρατζόπουλος
Πηγή: Υπ. Τουρισμού Τ.Δ

[International Hellenic Association](https://internationalhellenicassociation.com/)

Πηγή : <https://professors-phds.com/>